

УДК 351.9.001

Анохіна Л. С.

АДМІНІСТРАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ: ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ, ЗМІСТ

Адміністративна реформа, що проводиться в Україні, охоплює широкий спектр відносин вимагаючих поліпшення і перетворення. Істотне місце у сфері даних відносин займають адміністративно-юрисдикційні. Наукові дослідження проблеми адміністративної юрисдикції сприятиме підвищенню якості чинного законодавства і вдосконаленню цього виду юридичної діяльності.

Різноманітні проблеми адміністративної юрисдикції як особливого виду діяльності одержали певне розв'язання в роботах Шергина А.П. [4], Тищенко М.М. [6], Бітяка Ю.П. [5] та ін. Проте комплексне дослідження категорії «адміністративна юрисдикція в Україні» не проводилося. Не розроблені повною мірою практичні пропозиції по вдосконаленню адміністративно-юрисдикційного законодавства.

Мета статті – проаналізувати поняття адміністративної юрисдикції, визначити її суть, зміст, характерні властивості, підходи до розуміння. Відповідно до поставленої мети необхідно розв'язати наступні задачі: встановити об'єм змісту поняття адміністративна юрисдикція, визначити перелік адміністративно-юрисдикційних відносин, конкретизувати риси адміністративної юрисдикції.

Рішення даних проблем знаходиться в контексті науково-дослідної роботи кафедри конституційного і міжнародного права юридичного факультету Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського по проблемі «Інституційна система держави: теоритичні та конституційно-правові засади, практично-прикладні та науково-теоритичні проблеми функціонування та розвитку (державний номер реєстрації 0105V002997).

Одним із напрямків адміністративної реформи в Україні є суттєве покращення організації та діяльності суб'єктів адміністративної юрисдикції. Від функціонування цих суб'єктів як специфічних структурних елементів державного апарату значною мірою залежать забезпечення належного правопорядку, захист прав і свобод громадян. Вихідним моментом у вирішенні цієї проблеми слід вважати вірне розкриття змісту категорії «адміністративна юрисдикція», оскільки існують різні підходи до її розуміння, до параметрів адміністративно-юрисдикційної діяльності.

Під юрисдикцією (від латинського «юрис» – право, «дико» – кажу) розуміють встановлену законом (чи іншим нормативним актом) сукупність правових повноважень відповідних державних органів вирішувати правові спори, в тому числі вирішувати справи про правопорушення, тобто оцінювати дії особи чи іншого об'єкта права з точки зору їх правомірності, застосовувати юридичні санкції до правопорушників [1, с.16]. Нерідко юрисдикцію ототожнюють з правосуддям, судовим провадженням, з підвідомчістю чи підсудністю [2, с.133]. Стосовно державного органу «юрисдикція» визначалась як правова сфера, на яку поширюються повноваження даного державного органу [3, с.320].

Враховуючи викладене, спробуємо виділити характерні особливості поняття “юрисдикція”. Перед усім юрисдикція – це сукупність правових повноважень відповідних державних органів (посадових осіб) щодо вирішення справ про правопорушення. Тобто зміст повноважень в своїй сукупності визначає параметри “юрисдикції” того чи іншого суб’єкта. При цьому думається, що “правові спори” зайве розширюють “юрисдикцію”, тому обґрунтовано обмежитися “вирішенням справ про правопорушення”.

Юрисдикція має державно-владну специфіку, тому що владні повноваження відповідні органи (посадові особи) здійснюють від імені держави. Це стосується також органів місцевого самоврядування та утворених ними структур, оскільки в цьому випадку вони здійснюють делеговані функції виконавчої влади.

Юрисдикційні повноваження відповідних суб’єктів завжди встановлюються законом чи іншим нормативно-правовим актом. Тобто суб’єкти, які здійснюють юрисдикційну діяльність, не вправі на свій розсуд виходити за нормативно встановлені межі.

Термін “юрисдикція” охоплює повноваження суб’єктів, які здійснюють правозастосовчу та правоохоронну діяльність. Ці повноваження не передбачають можливості розробляти та приймати нові норми права, вони спрямовані на реалізацію чинних норм.

Юрисдикція нерозривно пов’язана з функціонуванням інституту юридичної відповідальності, оскільки остання може бути реалізована тільки в межах юрисдикційного процесу.

Залежно від галузевої приналежності правовідносин, які при цьому виникають, можна виділити кримінально-правову, цивільно-правову, дисциплінарну, адміністративну юрисдикцію. Тобто адміністративна юрисдикція є частиною юрисдикційної діяльності держави в цілому. При цьому адміністративній юрисдикції властиві характерні риси загального поняття “юрисдикція”, крім того, вона має також ряд специфічних особливостей.

В юридичній літературі адміністративна юрисдикція визначалась з функціональної точки зору як сукупність повноважень відповідного суб’єкта в статичному та динамічному вираженні [3, с.10]. В цьому випадку адміністративна юрисдикція розглядалась як особливий вид діяльності. Саме розуміння адміністративної юрисдикції як діяльності дозволяє оптимально використовувати дану категорію в теоретико-прикладному плані.

У широкому розумінні адміністративну юрисдикцію можна характеризувати як врегульовану законодавчими актами діяльність органів виконавчої влади та посадових осіб щодо вирішення індивідуальних адміністративних справ і застосування відповідних юридичних санкцій в адміністративному порядку без звертання до суду. Це виконавчо-розпорядча діяльність щодо застосування встановлених державою нормативних приписів стосовно конкретних випадків, вирішення конфліктних правових ситуацій в разі виникнення спору про право чи порушення встановлених законодавством правил [1, с.414]. Адміністративна юрисдикція визначалась також як врегульована законом діяльність уповноваженого органу державної влади, посадової особи щодо вирішення індивідуальних адміністративних справ (спорів),

пов'язаних з адміністративно-правовими відносинами громадянина або недержавної організації з державним органом (його посадовою особою) при здійсненні цим органом публічної влади, як правило, виконавчої влади [3, с.10]. Підкреслювалося також, що адміністративна юрисдикція полягає в розгляді адміністративно-правових спорів, справ про адміністративні правопорушення у встановленій законом адміністративно-процесуальній формі спеціально уповноваженими на те органами (посадовими особами), які наділені правом розглядати справи та накладати адміністративні стягнення [4, с.196]. Як бачимо, такий підхід фактично розширює адміністративно-юрисдикційну діяльність до меж розгляду будь-якого адміністративно-правового спору (конфлікту), тобто до меж всього адміністративного процесу, виключаючи при цьому суди, в тому числі й адміністративні.

Значно частіше зустрічається вузький підхід до розуміння змісту та об'єму адміністративної юрисдикції. Вона при цьому визначається як діяльність щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та винесення відповідних постанов у встановлених законом формах та порядку [5, с.9], або як врегульована законом діяльність уповноваженого органу, посадової особи щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення та застосування заходів адміністративної відповідальності – адміністративних стягнень [3, с.11]. Така позиція отримала також підтримку в характеристиці адміністративно-юрисдикційної діяльності органів внутрішніх справ, де така діяльність була названа адміністративною практикою [2, с.132].

Відокремлювалися риси властиві для адміністративної юрисдикції:

- 1) наявність правового спору (правопорушення), що виникає між сторонами суспільних відносин, які регулюються адміністративно-правовими нормами;
- 2) ця діяльність внаслідок своєї особливої соціальної гостроти вимагає належного процесуального регулювання;
- 3) особливість прийняття рішення у вигляді юридичного акту;
- 4) різноманітність органів її здійснення [6, с.132-134].

Отже, аналіз численних праць адміністративістів дозволяє зробити висновок про те, що поняття “адміністративна юрисдикція” використовується і в широкому, і в вузькому розуміннях, які одне одному абсолютно не суперечать. Разом з тим в повсякденному вжитку набагато частіше зустрічається вузьке її трактування, в якому вона ототожнюється з діяльністю щодо застосування санкцій правових норм, тобто реалізації адміністративних стягнень.

Таким чином, адміністративна юрисдикція – це врегульована адміністративно-правовими нормами діяльність відповідних суб'єктів щодо розгляду і вирішення справ про адміністративні правопорушення і застосування за їх вчинення адміністративних стягнень.

Адміністративна юрисдикція в цьому випадку обмежується рамками правовідносин, які виникають внаслідок вчинення адміністративного правопорушення та вирішення даної справи з винесенням правозастосовчого акту. При цьому суб'єкти адміністративної юрисдикції діють у зазначених межах і їх правовий статус обумовлений параметрами відповідних адміністративних правовідносин.

Література

1. Юридический энциклопедический словарь. Гл. Ред. А.Я. Сухарева. - М.: Советская энциклопедия, 1984.
2. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підручник. – Київ: Українська академія внутрішніх справ, 1995.
3. Словарь административного права / Кол. авт. - М.: Фонд «Правовая культура». - 1999.
4. Шергин А.П. Административная юрисдикция. – М.: Юрид. лит-ра, 1979.
5. Адміністративне право України [Підручник для юрид. вузів і фак. / А 31 Ю.П. Битяк, В.В. Богущкий, В.М. Гаращук та ін.]; За ред. Ю.П. Битяка. – Харків: Право, 2000.
6. Тищенко М.М. Система адміністративно-процесуальних проваджень // Вісник Університету внутрішніх справ. – 2001. – Вип. 13. – С. – 131-137.

Надійшла до редакції: 28.11.2005 р.